Naslov članka/Article:

POSODOBLJENI UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V GIMNAZIJI UTIRA POT VKLJUČUJOČI ŠOLI

Reformed History Curriculum for Secondary Schools: Paving the Way for Inclusive Education

Avtor/Author:

Petra Štampfl

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 4-5/2025, letnik 56
ISSN 0350 -5065
Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:
https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/

Petra Štampfl
Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana

POSODOBLJENI UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V GIMNAZIJI UTIRA POT VKLJUČUJOČI ŠOLI

Reformed History Curriculum for Secondary Schools: Paving the Way for Inclusive Education

https://doi.org/10.59132/viz/2025/4-5/93-94

Prenovljeni učni načrt za zgodovino v gimnaziji se naslanja na predhodne učne načrte, posebej glede na učni načrt iz leta 2008, na nova spoznanja zgodovinske stroke, splošne didaktike in didaktike zgodovine. Zasnovan je v skladu s temeljnimi dokumenti prenove, in sicer *Izhodišči za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji* (2022), *Povzetkom poročil skupin za analizo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji* (2021) ter *Usmeritvami za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in gimnazije* (2024).

Ko je vodstvo projekta prenove učnih načrtov na uvodnem srečanju predmetnih kurikularnih skupin na Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje marca 2023 prvič celovito predstavilo zasnovo in koncept posodobljenih učnih načrtov, je v meni največ upanja vzbudila prav zamisel, da bodo novi posodobljeni učni načrti tako za osnovno kot srednjo šolo zgradbeno poenoteni in da bodo imeli vsi zapisane ne samo cilje, ampak tudi standarde znanja. Sama sem pri poučevanju in zlasti pri ocenjevanju znanja v gimnaziji pogrešala prav standarde znanja. V primerjavi z učnim načrtom za zgodovino v osnovni šoli namreč učni načrt za gimnazijo ni imel določenih standardov znanja, ki bi profesorjem omogočali enotno izhodišče za vrednotenje (tako preverjanje kot ocenjevanje) znanja. Te so po posameznih gimnazijah sicer oblikovali in določili aktivi profesorjev zgodovine, a so se med seboj, sklepam, lahko (občutno) razlikovali. Kar je bil na eni gimnaziji minimalni standard, morda kot tak ni bil opredeljen na drugi gimnaziji. Menim, da bi moralo biti tako pomembno določilo, ki zadeva ocenjevaje znanja, določeno že z učnim načrtom, kar se bo s posodobljenimi učnimi načrti tudi uresničilo. Zato verjamem, da bodo **z minimalnimi in temeljnimi standardi znanja posodobljeni učni načrti prispevali k transparentnejšemu preverjanju in ocenjevanju znanja dijakov v slovenskih srednjih šolah in bodo skupaj s kriteriji uspešnosti profesorjem omogočili oblikovati ustrezne(jše) kriterije preverjanja in ocenjevanja**. Profesorjem bodo snovanje učnih priprav, učnih sklopov in snovanje kriterijev uspešnosti olajšali tudi jasno oblikovani cilji, ki so opredeljeni podrobneje in natančneje, kot smo bili vajeni iz predhodnih načrtov.

Ker sama pouk načrtujem in izvajam po načelih formativnega spremljanja, me prav poudarek, da se znanje in napredek dijakov ves čas spremljata s formativnim spremljanjem, navdaja z veliko mero optimizma za še vidnejše spremembe v slovenskem šolskem prostoru. V splošnih priporočilih za vrednotenje znanja, ki so enaka v vseh učnih načrtih, lahko preberemo, da »učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje« (str. 15), v specialnodidaktičnih priporočilih pa je dodatno poudarjeno, da »pri kvalitetnem učenju in znanju dijakom pomaga tudi formativno spremljanje« (str. 44). Formativno spremljanje je namreč ena izmed najpomembnejših aktivnosti za vzpostavljanje vezi med učencem/dijakom in učiteljem z namenom premagovanja vrzeli med procesoma učenja in poučevanja. Učitelje navaja na strategije za izboljšanje poučevanja in na upoštevanje različnih strategij učenja. Ker so dijaki seznanjeni z nameni učenja in kriteriji uspešnosti ter dobivajo sprotno povratno informacijo, vedo, kaj morajo znati, zakaj morajo nekaj znati, iz katere snovi bodo ocenjeni ipd., kar jim je v veliko pomoč tudi pri samostojnem učenju doma. Tako profesor ustvarja in zagotavlja varno ter spodbudno učno okolje, dijake pa navaja na večjo odgovornost za lastno učenje in znanje. Glavno vlogo pri tem imata sporočanje povratnih informacij o doseganju učnih ciljev in navajanje dijakov na samovrednotenje učenja in znanja.

Največ »svežine« v posodobljeni učni načrt pa, vsaj sama menim tako, prinašajo didaktična priporočila za teme, ki smo jim v predmetni kurikularni komisiji namenili zares veliko pozornosti. **Didaktična priporočila so smernice oziroma napotila profesorjem za učinkovitejše doseganje ciljev.** Smiselno bodo dopolnjevala skupna specialnodidaktična priporočila za celotni učni načrt, saj bodo učitelje usmerjala, kako naj cilje dosežejo. Ko smo snovali cilje in standarde znanja, smo tudi v naši kurikularni komisiji kaj hitro ugotovili, kako pomembna dopolnitev bodo didaktična priporočila, saj smo pogosto naleteli na primere, ko smo vedeli, da bo treba zapisati in podati dodatno razlago v didaktičnih priporočilih, pa naj je šlo za določeno vprašanje, povezano s stroko, ali konkretne didaktične usmeritve. Tako so se naše razprave pogosto zaključile z besedami, da bo to treba vsekakor zapisati/pojasniti v didaktičnih priporočilih. Prav zato smo že sproti beležili cilje in jedrne vsebine, ki smo jih nato razlagali v didaktičnih priporočilih, ki smo se jih dokončno oblikovali v sklepni fazi nastajanja posodobljenega učnega načrta.

Kaj bodo profesorji zgodovine našli v didaktičnih priporočilih? Poleg razširjenje vsebinske predstavitve teme oziroma opredelitve namena teme so v didaktičnih priporočilih navedene didaktične in učne strategije (didaktične so vezane na učitelja, učne na dijake), ki jih učitelji snujejo za doseganje učnih ciljev. Navedli smo tako »tradicionalne« (na primer razlago), a poudarili in izpostavili sodobnejše. Med slednjimi smo kot ključne navedli timski pouk, interdisciplinarni pouk, problemski pouk, zgodovinsko terensko delo, projektni pouk in številne druge načine za uresničitev učnih ciljev. Sledi presek učnih strategij, ki so vezane na dijake. Te so sodelovalno učenje, avtentično in raziskovalno učenje, muzejsko učno delo, arhivsko in galerijsko učno delo, terensko učno delo, učenje z odkrivanjem. Pri tem ne gre le za skopo navajanje teh strategij, ampak so te dopolnjene s konkretnimi vsebinskimi predlogi. Profesorjem ne priporočamo na primer samo ogleda dokumentarnega filma in aktivnosti, povezane z njim, ampak predlagamo nekatere reprezentativne naslove. Seveda smo posebej poudarili kritično mišljenje pri delu z zgodovinskimi viri, ki je pri zgodovini temeljna veščina, ki se je učenci učijo in jo razvijajo vse od takrat, ko se v osnovni šoli v 6. razredu prvič srečajo z njo, do zadnjega letnika gimnazije. Poleg te temeljne veščine v didaktičnih priporočilih usmerjamo učitelje tudi k razvijanju drugih veščin, kot so bralna in zgodovinska pismenost, sodelovanje, komuniciranje, digitalne ter raziskovalne veščine, ustvarjalnost in inovativnost, podjetnost. Didaktična priporočila prinašajo kratko razlago nekaterih didaktičnih strategij ali učnih strategij, zlasti tistih, za katere smo presodili, da jih profesorji ne poznajo v večini, pa se nam zdijo pomembne (npr. recipročno poučevanje). Poudarek je tudi na didaktičnih idejah oz. konkretnih aktivnostih za uresničevanje ciljev. Najbolj so torej poudarjeni didaktične in učne strategije za realizacijo ciljev, aktivnosti oziroma didaktične ideje za realizacijo ciljev, načini spodbujanja učne kompetence, veščin kritičnega mišljenja in izkazovanja znanja. Naša didaktična priporočila so preplet strokovnega didaktičnega znanja, saj so nastajala ob strokovnih usmeritvah dr. Vilme Brodnik, koordinatorice naše predmetne kurikularne komisije, in nabora številnih v praksi preizkušenih in uveljavljenih pristopov profesorjev zgodovine, ki so sodelovali v skupini. Zato **so dovolj podporna, ambiciozna ter odražajo sodobne pristope, ki jih zadnja desetletja razvijamo v različnih razvojnih skupinah in projektih pod okriljem Zavoda RS za šolstvo**, a so hkrati realna in ne zanemarjajo naše šolske tradicije. Želimo si, da bi bila v profesorjem v pomoč in navdih za iskanje lastnih didaktičnih idej in rešitev.

In obseg učnega načrta? Učni načrt z didaktičnimi priporočili za zgodovino je obsežen dokument, saj ima približno 250 strani. Po obsegu torej občutno presega še vedno aktualni učni načrt, ki je napisan na 60 straneh. Zaradi nekoliko drugačne vsebinske zasnove (opis teme, konkretnejši cilji, standardi znanja, didaktična priporočila, viri in literatura) ne more biti drugače. Morda bo koga od profesorjev tak obsežen dokument na začetku plašil, a naj zapišem, da se bodo profesorji z njim spoznavali »po korakih«, saj se bodo učni načrti vpeljevali postopoma (v šolskem letu 2026/2027 najprej prvi letnik), profesorji pa bodo pred vpeljavo deležni ustreznih izobraževanj. Tako zapisan učni načrt bo gotovo v podporo in pomoč pri poučevanju tako profesorjem začetnikom kot tistim, ki svoj poklic opravljamo že precej časa, saj nudi številne usmeritve pri poučevanju, hkrati pa bo z natančno oblikovanimi cilji in standardi znanja omogočal jasno in razumljivo vrednotenje znanja. Ker bo aplikacija omogočala, da ga bo mogoče natisniti v celoti ali po delih – teme z opisi, s cilji in standardi, strokovnimi termini in posebej didaktična priporočila –, bo tudi preglednejši oziroma obvladljivejši.

Posodobljeni učni načrt za zgodovino v srednjem splošnem izobraževanju (izobraževalni program gimnazije) je zasnovan tako, da dijakom nudi temeljito razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov ter jih spodbuja h kritičnemu razmišljanju o preteklosti. Vanj so vključene teme iz politične, gospodarske, kulturne in družbene zgodovine. Poudarjeni so seveda razvijanje zgodovinskega mišljenja ter razumevanje vzrokov in posledic sprememb v času ter kontinuiteta. Ob posodabljanju učnega načrta smo želeli predvsem odpraviti nekatere vrzeli v učnem načrtu iz leta 2008 in njegovem praktičnem uresničevanju v razredih. Te so bile povezane zlasti s preobsežnostjo snovi in premajhnim poudarkom na sodobni (zlasti slovenski) zgodovini, za obravnavo katere je po navadi v 4. letniku marsikateremu profesorju zmanjkalo časa, zato je ostajala slabo predelana ali celo nepredelana, a je vendar ključna za razumevanje sveta, v katerem živimo danes. Čeprav je bila slovenska zgodovina v učnem načrtu iz leta 2008 zastopana v razmerju 3/5 proti 2/5 v korist svetovne zgodovine, bi si nekateri želeli več poudarka na nacionalni, a tudi na regionalni in lokalni zgodovini, ki bi dijakom omogočala bolj osebno povezavo z vsebino in raziskovalni pristop. Zato smo oklestili nekatere vsebine zlasti starejših obdobij in pozornost usmerili na sodobnejšo zgodovino, večjo pozornost pa namenili tudi slovenski zgodovini. V 4. letniku smo obravnavi nacionalne zgodovine namenili vidnejše mesto tako, da jo bodo profesorji obravnavali na začetku 4. letnika, tj. pred občo zgodovino.

Posodobljeni učni načrt za zgodovino (izobraževalni program gimnazije) prinaša več novosti zlasti na področju didaktičnih priporočil, zato verjamem, da bo profesorjem omogočil snovanje učnega procesa v skladu s smernicami za poučevanje v 21. stoletju. Ponuja namreč nove priložnosti za ustvarjalnost, kritično mišljenje, poglabljanje znanja z izbirnimi temami, a tudi izzive, saj se bomo morali profesorji posvetiti temam iz sodobne obče in slovenske zgodovine, ki so bile do zdaj zapostavljene. Ker učni načrt v ospredje še bolj kot prej postavlja delo z zgodovinskimi viri, bomo morali tudi razvijanju te veščine profesorji v prihodnjih letih posvetiti več pozornosti, da bo zares prisotna tudi v naših razredih.

VIRI IN LITERATURA

Izhodišča za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji. (2022). Zavod RS za šolstvo. Https://www.zrss.si/pdf/izhodisca_za_prenovo_UN.pdf

Povzetek poročil skupin za analizo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji. (2021). Zavod RS za šolstvo. Https://www.zrss.si/pdf/povzetek_porocil_skupin_za_analizo_UN.pdf

Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija. (2008). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Https://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf

Učni načrt z didaktičnimi priporočili. Zgodovina. Izobraževalni program splošne gimnazije. (2025). Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo.

Usmeritve za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in gimnazije. (2024). Zavod RS za šolstvo. Https://www.zrss.si/pdf/usmeritve_didakticna_priporocila.pdf